

Amistad

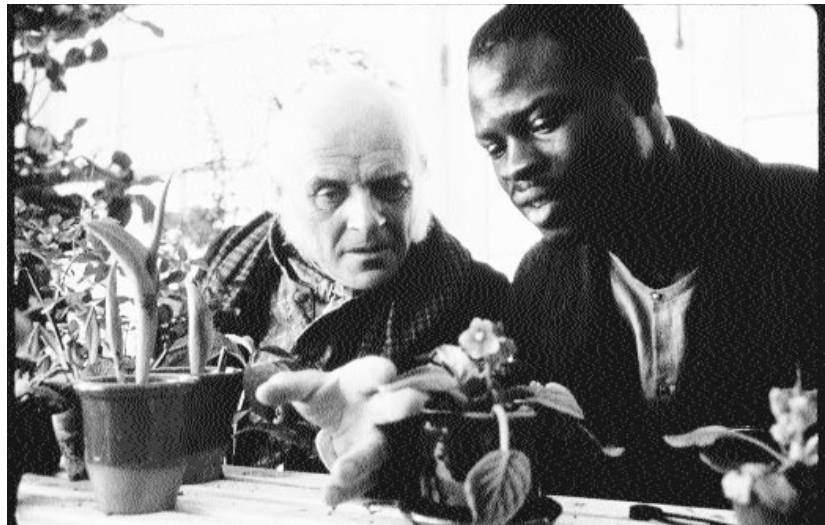
Spielbergs film "Amistad" bygger på en verklig händelse och tematiserar frågor kring människans värde och historiens roll i nutiden.

Åldersrekommendation:
Åk 9 / gymnasiet

En filmhandledning av
Mona Holmquist

Det är en stormig sommarnatt år 1839. På det spanska slavskippet La Amistad, som befinner sig utanför Kubas kust, lyckas femtiotre afrikanska fångar bryta sig fria från sina kedjor. Ledda av en man vid namn Cinque beväpnar de sig och tar befälet på skeppet. De har ett mål: att återvända till Afrika. Men eftersom ingen av dem klarar att segla hem, måste de förlita sig på hjälp från de två överlevande ur besättningen. Dessa beslutar sig för att lura afrikanerna, och efter ett par månaders seglats befinner sig La Amistad utanför Long Island där amerikanska flottan upptäcker skeppet. Afrikanerna tillfångatas, anklagade för mord och sjöövereri.

På de anklagades sida står slaverimotståndarna Theodore Joadson och Lewis Tappan, samt advokaten Roger Baldwin. Men sedan fallet kommit att symbolisera en splittrad nation engagerar sig två stora amerikaner i det. Förenta Staternas president Martin Van Buren, som är för slaveriet, siktar på att bli omvald och tvekar inte att använda sig av afrikanerna för att vinna poäng hos den amerikanska södern. Han vill dessutom göra Spaniens unga drottning Isabella till lags – hon ser afrikanerna som slavar, och anser att de tillhör hennes land. Men presidentens vilja trotsas av expresidenten John Quincy Adams, som efter en tids tvekan beslutar sig för att tala för afrikanernas sak i högsta domstolen.

John Quincy Adams, blommorna & Cinque. I rollerna Anthony Hopkins & Djimon Hounsou.

En berättelse hämtad ur verkligheten

Amistad är baserad på verkliga händelser. Filmen utspelar sig under en orolig tid i Förenta Staterna: är slaveri försvarbart? frågar sig många, och saken diskuteras med hetta. Förbud mot slavhandel och slaveri är redan ett faktum i flera länder och amerikanerna har svårt att enas om vad som skall gälla i deras stora land.

Import av slavar är förbjudet sedan 1808, men man får äga slavar i flera stater, främst i sydstaterna där de är en stor ekonomisk tillgång. Plantageägarna påstår att de inte klarar sig utan gratis arbetskraft i bomullsskörden. I flera nordstater har slavar blivit fria och många av dem kämpar, tillsammans med vita slavmotståndare, för att slaveriet skall förbjudas i hela Förenta Staterna. Många religiösa grupper står också på slavmotståndarnas sida. Dessa, och även andra, motsättningar mellan nord- och sydstaterna leder till slut fram till ett blodigt inbördeskrig 1861-65. Efter att nordsidan har segrat förbjuds slaveriet i hela Förenta Staterna. Nu blir alla amerikaner av afrikanskt ursprung fria medborgare. 1869 garanteras de alla också rösträtt genom ett lagtillägg.

Liten slavstatistik från år 1850.

Av landets sex miljoner amerikaner äger enbart 347.000 stycken slavar, och det stora flertalet av dessa slavägare äger endast ett fåtal. Endast tolv procent av slavägarna äger tjugo eller fler slavar, och hälften av ägarna har färre än fem.

Andelen slavar är stort i de flesta sydstaten.

I South Carolina utgör de 58 procent av statens hela befolkning! Några fler exempel: Mississippis befolkning utgörs till 51% av slavar, Louisiana 47%, och Alabama 44%. 1850 finns dessutom ungefär 440.000 fria svarta/mulatter i nordstaterna.

Jämlikhet - för alla?

Trots att slaveriet fortfarande existerar vid den tid filmen utspelar sig återfår Cinque och de övriga överlevande afrikanerna till slut sin frihet. Inte så konstigt kan man tycka, de är ju kidnappade från sina hem i Afrika och har endast dödat i självförsvar. Lagen borde stå på deras sida – och lagen säger också att inga slavar får tas från Afrika, vare sig till Kuba eller Förenta Staterna. Men ändå måste fallet tas ända till Högsta Domstolen! *Amistad* är till stor del

en film om hur de lagar vi skapar ibland kan vara svåra att följa. Den amerikanska oavhängighetsförklaringen, kanske den mest berömda lagtext som någonsin skrivits, fastslog redan 1776:

We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness.

Alla människor är alltså jämlika, och har rätt till liv, frihet och strävan efter lycka. Skall man tolka texten så att detta även gäller slavar? Vid denna tid betraktades slavar inte som människor utan som egendom. Rättegången mot Cinque och hans kamrater är således ett egendomsfall. Kan det bevisas att de är födda på Kuba är de spansk egendom och har inga rättigheter alls – de är inte människor. Det rimmar illa med de vackra orden i oavhängighetsförklaringen.

★ *Vad är det som gör att man tycker att en annan hudfärg gör en människa mindre värd? Är rasismen i Sverige idag besläktad med det utbredda slaveriet i Europa och Amerika för hundratals år sedan?*

★ *Följer USA oavhängighetsförklaringen idag? Är det rätt att säga att alla har rätten till liv, samtidigt som man tillämpar dödsstraff i flera stater? Kan man säga att en dödsdömd betraktas som statens egendom och inte som en människa, eftersom han/hon inte har rätten till sitt liv kvar?*

★ *Filmen har väckt debatt i USA utifrån problemställningen att historien om Amistad – en laddad svart symbol – berättas av en vit regissör. Ur vems perspektiv berättas egentligen filmen?*

Rollfigurerna och deras motiv

Spielbergs film är ett rättegångs-drama, en klassisk amerikansk filmgenre där just diskussioner om lagens mening ges stor betydelse. En av poängerna med att följa en rättegång som filmpublik är att man får alla argument framlagda för sig - precis som de medverkande i filmen – och utifrån det kan fundera över hur man själv skulle ha dömt. I många rättegångsfall är det inte främst frå-

gan om rätt eller fel som är viktigast, även om det borde vara så. Rättegången i *Amistad* handlar mycket om prestige och pengar, precis som många rättegångar än i dag. De flesta av de inblandade tycks inte bry sig så mycket om afrikanerna, åtminstone inte till en början. Det är mycket annat som står på spel.

★ *Vad skulle följande personer egentligen vinna på att fallets utgång blir som de vill? Och vad förlorar de på om det inte blir som de vill?*

- Martin Van Buren (presidenten)
- John Quincy Adams (expresidenten)
- Lewis Tappan (den vite slavmotståndaren)
- Roger Baldwin (försvarsadvokaten)

★ *Om vi ska prata filmspråk – kan man kalla någon av karaktärerna i Amistad för hjälte eller skurk? Eller är rollfigurerna mer lika verkliga människor, med både brister och förtjänster?*

★ *I en scen får vi höra berättelsen om hur Cinque dödat ett lejon. Han tycker inte att det var en hjältehandling – det var rena turen bara. Vad är det som gör en hjälte? Är Cinque en hjälte genom sitt uppror på båten? Är Adams en hjälte för att han lyckas få afrikanerna fria?*

Filmberättandet

Steven Spielberg är en av de mest framgångsrika regissörerna någonsin, men vi är mest vana vid att se honom som en skicklig underhållare. Han säger själv att han velat skapa något annat när han gjorde *Amistad* (och *Schindlers List*). De handlar bägge om verkliga händelser.

★ *Såväl Amistad som Schindlers List berättar om en specifik händelse under en orolig period i ett land. Varför tror du Spielberg har valt att göra så, istället för att göra en film om judeutrotningen eller slaveriet som helhet?*

Amistad inleds med en sekvens som inte liknar huvuddelen av filmen.

Den är mycket dramatisk och subjektiv, det vill säga, den berättas mycket ur Cinques synvinkel.

★ *Varför har Spielberg valt att inleda filmen så?*

★ *Finns det andra sekvenser i filmen som liknar inledningen? På vilket*

sätt? Varför är just de scenerna utformade så? Ingjuter de någon känsla av vad det kan innebära att vara förslavad?

Ett vanligt grepp i film och även teater är att använda sig av *symbolik* – det vill säga, något som förekommer i berättelsen får symbolisera ett större sammanhang eller ett viktigt ämne i den. I flera scener i filmen ser vi expresidenten Adams pyssla med sina blommor. Första gången är när slavmotståndarna söker upp honom för att fråga om han kan tänka sig att ställa upp för afrikanernas sak. Adams har en liten oansenlig nyplöckad blomma i handen, som finns i vårt blickfång. När han återigen får frågan, är han i sitt hem där han har ett växtrum. Han tar med sig en liten blomkruka in i sitt arbetsrum. Där står den i solstrålens ljus. När Cinque får komma hem till Adams på besök, följer han med expresidenten in i växtrummet. Där finns en blommande afrikansk planta. De bägge männen förenas i beundran inför den ömtåliga växten.

★ *Vad kan man finna för symbolik i dessa scener? Är Adams hobby viktig för berättelsen?*

Något annat som dyker upp flera gånger i filmen är anspelningar på religion. En av afrikanerna tar en bibel från missionärerna som ber för dem. Vi får se just denna bibel i ytterligare ett par scener.

★ *Hur verkar afrikanerna se på Bibeln? Tror de på det som berättas i den?*

★ *Innan rättegången säger advokaten Baldwin lite skämtsamt att Jesus hade behövt en bra försvarsadvokat. Varför säger han så? Är Cinque någon sorts Kristusgestalt i filmen?*

★ *Religionen var mycket viktig vid denna tid, och har fortfarande stort inflytande i USA – större än i dagens Sverige. Vad vill Spielberg säga med bibelscenerna? Är bibeln också att betrakta som en lagbok, och är den isåfall lika betydelsefull som landets profana lagar?*

En paradox i filmen är att se den frie, välklädde svarte slavmotståndaren Joadson bredvid sina kedjade, halvnakna, förnedrade svarta bröder. Här får vi en symbolisk bild av paradoxen i Förenta Staterna vid denna

Stellan Skarsgård, Matthew McConaughey & Morgan Freeman på väg till rättegång i Spielbergs "Amistad".

tid – hade Joadson befunnit sig i landets södra del hade han betraktats som ett arbetsdjur istället för en fri man.

★ *Kan du sätta dig in i vad Joadson känner inför synen av afrikanernas utsatthet? Kan man återfå sin fulla värdighet som människa efter att ha levt som slav?*

★ *Tänk på scenen där Joadson undersöker Amistad? Hur verkar han uppleva besöket på fartyget?*

★ *Joadson spelas av Hollywood-stjärnan Morgan Freeman (Seven mfl filmer). Afrikanerna spelas av för oss helt okända skådespelare. Spelar det någon roll för hur vi uppfattar dessa roller i filmen?*

En expresident visar lejonklon

John Quincy Adams beslutar sig för att hjälpa afrikanerna. Vid sidan av Cinque är han kanske den person i berättelsen vi bäst lär känna. Han var Förenta Staternas sjätte president (1825-29), och hans far John Adams hade varit landets andre (1791-1801). John F Kennedy beskriver honom så här i sin bok "Studier i mod":

'Fastän han var en av de förnämsta begåvningar som någonsin tjänat nationen, ägde han få av de personliga drag som i de flesta fall ger färg och charm åt en offentlig gestalt. Ändå står det en viss fångslande och ädel aura kring denne oböjliga, enkelriktade och ohanterlige man, som såg på sig själv och sina insatser mer kritiskt än någon av sina hätskaste fiender, som behärskades av en hederskänsla strängare än hos någon annan av vår historias stora män, och som oavbrutet drevs framåt av sitt samvete...'

Kanske var det samvetet som gjorde att verklighetens John Quincy Adams

beslöt sig för att hjälpa afrikanerna, trots att han inte riktigt trodde på att han skulle klara det. I filmen är det Cinque som ger honom inspiration till den slutplädning som ger afrikanerna deras frihet. Cinque uppmanar Adams att

ta råd av sina förfäder.

★ *I sin plädning åkallar filmens John Quincy Adams landets förfäder i de tidigare presidenterna (alltså samtidigt sin egen far). 'Vi har tvingats förstå, och ta emot förståelsen av, att vilka vi är; är vilka vi var', säger han. Vad ligger det för innebörd i det påståendet?*

★ *I slutplädningen citerar Adams en skrift av en sydstatare – där står: 'likom krig och fiendskap är människans naturliga villkor, så är också slaveriet'. Adams säger sedan att han själv anser att människans naturliga tillstånd är frihet, strävan efter den. Har någon av dem helt rätt? Eller helt fel?*

★ *Har filmen ett 'lyckligt slut'? Hur reagerar man inför filmens slutscener – frigivandet av afrikanerna, förstörelsen av slavfortet? Och vad tänker man inför de avslutande raderna om vad som hänt Cinques familj?*

Några viktiga årtal

1480-tal Portugiserna bygger upp sin slavhandel i Guldkusten i Afrika, en verksamhet de har monopol på under långt över hundra år.

1562 Brittiska regeringen erkänner slavhandeln.

1560-tal Spanjorerna skeppar slavar till nuvarande Florida.

1619 Afrikaner förs till Jamestown i Virginia; de första slaverna till de brittiska kolonierna.

1710-tal England blir världens största slavhandlarnation. Slavhandeln ökar.

1775 Amerikanska befrielsekriget mot England börjar.

1776 4:e juli Den amerikanska självständighetsdeklarationen undertecknas i Philadelphia.

1777 Slaveriet förbjuds i Pennsylvania.

1791 Slavfristaden Freetown bildas i Sierra Leone.

1793 Södern koncentrerar sig på

bomullskörd och använder slavar i arbetet.

1807 Slaveriet förbjuds i England

1839 Den 1:a juli revolterar afrikanerna ombord på Amistad på väg från Kuba, kaptenen och en till dödas. Skeppet fångas in i augusti och afrikanerna anhålls för myteri och mord.

1841 De 53 svarta på Amistad frigges av Högsta domstolen pgu internationell lag om slavhandelsförbud.

1852 Harriet Becher Stowes antislaveri-roman "Onkel Toms stuga" publiceras och får stort genomslag.

1860 Då Lincoln väljs till president drar sig sydstaterna ur unionen.

1861 Amerikanska inbördeskriget börjar.

1865 Kriget tar slut. Slaveriet förbjuds i Konstitutionens 13:e tillägg.

1866 14:e tillägget säkrar slavarnas rättigheter. Ku Klux Klan bildas.

1896 Rasåtskillnad i skolor; på bus-sar och sjukhus godkänns av Högsta domstolen.

1956 Högsta domstolen förbjuder all rasdiskriminering inom undervisningen.

1965 Medborgarrättslag till de svartas fördel drivs igenom efter omfattande upplopp i södern.

1968 Martin Luther King mördas.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

USA 1997

Manus: David Franzoni

Regi: Steven Spielberg

Foto: Janusz Kaminski

Musik: John Williams

Klipp: Michael Kahn

Scenografi: Rick Carter

I ROLLERNA:

Cinque – Djimon Hounsou

Joadson – Morgan Freeman

Baldwin – Matthew McConaughey

John Quincey Adams – Anthony Hopkins

Hopkins

Tappan – Stellan Skarsgård

Holabird – Pete Postlethwaite

van Buren – Nigel Hawthorne

TEKNISKA UPPGIFTER:

Längd: 155 min

Format: Panavision

Ljud: DCS SRD/DTS

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 13.3.199

DISTRIBUTION:

U I P, Box 9502, 102 74

Stockholm Tel 08-616 74 00, fax

08-84 38 70